

ГРОШІ ТА ЦИВІЛІЗОВАНЕ ЛЮДСТВО

Актуальність обумовлена тим, що гроші є невід'ємною складовою життя людини. Людство завжди було зацікавлене природою грошей, їх походженням та функціями. У сучасному світі кожен із нас хоче дізнатися, а що таке гроші? Зрозуміти чи вони є атрибутом достатку чи проявом зла? Нам потрібно усвідомити сенс їх існування, сутність на різних етапах розвитку суспільства. Гроші у кожній епосі сприймалися по-різному, тому варто збагнути якими вони є у ХХІ ст.? Чи змінилися людські цінності за цей час? Ця тема цікавила багатьох дослідників, таких як: Г. Зіммель, Е. Фромм, М. Бердяєв, Дж. Везерфорд, А. Чухно, Д. Рікардо, К. Менгер, С. Фішер, А. Сміт. Зокрема на думку Аристотеля, поява грошей – необхідність зумовлена розвитком торгівлі. «Неначе заміна потреби, за спільною домовленістю з'явилася монета», – писав він.

Мета цієї статті – здійснити філософський аналіз грошей для цивілізованому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. В давніх епохах людська праця вимірювалась продукцією або худобою. Про це свідчать праці Гомера «Одіссея» та «Іліада», де ціни на товари визначались коровами та биками. Розвиток суспільства рухався і це призвело до зародження грошей. Сьогодні вони пронизують усі сфери соціального життя і є невід'ємною частиною існування сучасної цивілізації. Перші монети з'явилися на території античної Греції у першому тис. до н.е., де багатство шанувалось, як милість богів [1].

Сучасні гроші характеризують новий етап їх еволюції, вони мають якісно нові риси в своїй природі і суті, відповідно у функціях, їх основу становить рух позичкового капіталу, якісно нове явище порівняно з таким специфічним грошовим товаром, як золото. Ця обставина позначилася і на розвитку функцій сучасних грошей [2].

Для усіх нас гроші виконують декілька функцій. Мислителі розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [3]. Існує тип особистостей для яких грошові купюри це лише засіб платежу. Ці люди спокійно ставляться до втрат та прибутків. Вони не роблять свій гаманець ідолом та не вірять у забобони. Їм легше пережити фінансові негаразди. Для решти гроші є заощадженнями. У ХХІ ст. сучасна валюта не має товарної вартості, оскільки це записано в бухгалтерській книзі або комп'ютерних даних. Ті у кого багато грошей постійно стурбовані, як заробити ще більше та як витратити і не витратити. Нерідко людям байдуже, яким чином вони отримують свою копійку. Отже, багатство уособлює собою прокляття і приносить більше бід ніж радощів. Гроші та грошові системи стають складовою інформаційних ресурсів, що в умовах постіндустріального суспільства підвищує їх значимість [4]. Гроші діють як у світі матеріальних об'єктів, так і у світі соціальному. Міркуючи про них як знак вартості, Аристотель визначає їх як результат згоди між людьми, вони стверджують правочинність відносин між людьми, оскільки надають їм законності.

Людство давно знайоме з грішми, проте їх походження залишається таємницею. На думку представників концепції еволюційного походження (А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс) виникнення грошей зумовлене труднощами безпосереднього обміну продуктами праці [5]. Період середньовіччя в повну силу озвучив ідею гріховності грошей, жадібності та грабіжництва. Використання грошей обов'язково пов'язувалось із дотриманням релігійних та етичних правил, на які посилювалась церква, повчаючи і при необхідності направляючи або засуджуючи користувачів грошей. «Хто любить гроші, навряд чи уникне гріха» [3]. Зігмунд Фрейд вбачав у грошах лише негативний зміст. Для нього вони асоціювалися з огидою і нікчемністю. Маючи залежність від багатства, у людини виникає дисбаланс між матеріальним і духовним. Сьогодні заможна персона опиняється на роздоріжжі суджень. З одного боку бути такою як вона правильно, а з іншого можна легко опинитися у пастці грошей. Багатство потрібне таким для забезпечення себе життям, що буде насичене розвагами, подорожами та враженнями. З плином часу люди забувають про мораль, чесність та правду. Вони стають корисливими та усюди шукають вигоду. Гроші для них є не тільки засобом платежу, але й об'єктом уподобань та насолоди. Такі особи наділені хитрістю і скупістю. Сьогодні гроші – головне відображення цього приземленого світу, який керується фізичними потребами людини. Натомість духовність – це прагнення до вищого, здатність до співчуття та краси [7].

Гроші за словами Карла Маркса, перетворюють вірність у зраду, любов в ненависть, ненависть на любов, чесноту в порок, раба в пана, пана в раба, дурість в розум, а розум в дурість. На даний момент суспільство поділилось на два класи: бідні та багаті. У більшості виникають різні асоціації до цих антонімів. Бідні – нещасливі, покинуті долею люди. Багаті – здорові, красиві, самореалізовані. Проблема влади грошей вічна, проте сенс життя людини не зосереджений лише на грошах та їх кількості, вони ніколи не зроблять людину духовно чистою, здоровою та щасливою. Кожному з нас, щоб бути успішним потрібно керуватись здоровим глуздом та слідувати законам моралі. «Великі гроші – великі проблеми» [1]. Деякі люди, які мають хороший достаток при цьому примудряються залізти у борги. Якщо при мізері грошей у нашій кишені щастя не було, то при їх великій кількості його не може бути і поготів. Дослідники виділяють чимало помилок у поведженні людей із грошима. Серед них увагу привертають найбільш характерні – це: гроші дістаються тільки важкою працею, грошовий успіх залежить тільки від займаної посади, працювати потрібно тільки заради грошей, вирішення життєвих проблем залежить від наявності грошей, гроші завжди псують людину, задрість до тих у кого багато грошей, зведення грошей у культ для поклоніння. Щоб уникнути помилок у поведженні з грошима, потрібно випромінювати щастя адже успіх породжує успіх. Це показує наскільки є важливим саме підхід та ставлення до грошей. Г. Гегель вважав, що гроші у нас в кишені – це «Саме осмислене володіння гідне ідеї людини» [3].

На сьогодні, коли зруйнована стара система цінностей, а нова знаходиться в процесі формування, гроші виконують неоднозначне значення. Нерідко бідність сприймається як норма життя, а примітивізація інтересів та потреб суспільства веде до зниження ролі життєвих цінностей, які еквівалентно реалізуються в грошах. Грошова маса, «як павук» оплітає всі сфери соціального життя організму перетворюючи на залежність та контроль будь-яку сферу від грошей. Адже бідність у суспільстві поширюється надто швидко та стає перешкодою подальшого розвитку нації. Люди, які тривалий час перебувають у стані бідності, соціально деградують, перетворюються на злочинців, які становлять загрозу для інших громадян. Якщо раніше причиною зубожіння вважалась нездатність до роботи через фізичні недоліки, то тепер бідними є особи, які здатні працювати, але не мають де працевлаштуватись. В умовах економічної цивілізації гроші ставлять людину перед необхідністю раціонального обґрунтування своїх дій. Г. Зіммель вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Гроші «мерзенний метал», але заради нього люди «гинуть, йдуть на злочин, продають тіло, душу та розум» [5].

Проблема грошей стане зрозумілою, якщо матиме чітке визначення поняття цінності. В загальному «цінність – зберігаюча можливість задовільнити свою потребу. Грошима самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі» [3]. Гроші будуть служити суспільству відповідно до свого істинного призначення, якщо люди навчаться передбачувати події на ринку.

Характерною особливістю сучасних грошових систем є використання електронних розрахунків, які витісняють готівкові гроші з системи обслуговування населення. За обставин, коли зростання масштабів використання електронних розрахунків та грошей набуває всезагального характеру, виникають передумови для створення тотального контролю за доходами та витратами суспільства. Таким чином, гроші та грошові системи стають складовою інформаційних ресурсів [4].

Висновок. Виникнення грошей є історичним процесом, в основі якого лежить розвиток товарного виробництва і обміну. Гроші є продуктом людського середовища. Саме вони можуть ставати над людьми і керувати їх життям. Тому потрібно запобігати цьому, а саме: раціонально мислити, не мати жадоби до грошей, використовувати їх при потребі, фанатично не захокуватись у них. Гроші вносять певний порядок у процес розподілу суспільних цінностей, визначають кількісні межі можливого в діях людей, реалізують принцип еквівалентності відчужених і присвоєних благ в умовах ринку. Гроші є продуктом суспільства за який воно має нести відповідальність. Людина повинна збагнути їх справжнє місце і роль у своєму житті, навчитись керувати ними на основі поєднання можливостей сучасної економічної науки та філософії.

Література

1. Мовчан М. М. *Страх грошей в людському середовищі: дис. канд. філос. наук / Мовчан Михайло Миколайович, 2014.*
2. Чухно А. *Введение в Кн.: Деньги. – К.: Україна, 1997. – с. 35.*
3. Петренко Г. С. *Еволюція грошей в розвитку культури мислення: соціософський аналіз / Г. С. Петренко. – 2014. – С. 3.*

4. Шевченко С. Г. Деякі питання сучасного підходу до обґрунтування суті грошей / С. Г. Шевченко. – 2007. – С. 5.
5. Іванів Н. І. Номіналістична теорія походження грошей: цивільно-правовий аспект / Н. І. Іванів. – 2015. – С. 2–4.
6. Зіммель Г. Філософія грошей / Г. Зіммель. – К.: Промінь, 2010. – 504 с.
7. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст / Тетяна Вікторівна Гончарук, Михайлина Леонівна Шумка // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 – 29 травня 2012 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. – Львів, 2012. – 617 с. – С. 372-382.
8. Шумка М. Л. Феномен сучасного підприємця / Михайлина Леонівна Шумка // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник. – Тернопіль: Збруч, 2002. – С. 51-57.
9. Шумка М. Гроші та політика [Електронний ресурс] / Михайлина Шумка, Світозар Янковий // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 80-85.